

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ સ્થિત ગુજરાત હાઈકોર્ટ સમક્ષ
આર/ફર્સ્ટ અપીલ નં. ૪૦૫૯/૨૦૦૧
સાથે
આર/ કોસ ઓબ્જેક્શન નં. ૧૧૧/૨૦૧૨
ઈન
આર/ફર્સ્ટ અપીલ નં. ૪૦૫૯/૨૦૦૧

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ એ.વાય. કોગ્જે

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ જે.એલ. ઓડેદરા

=====

અહેવાલ કરવાની મંજૂરી	હા	ના

=====

જ્યોતિ એક્સપોર્ટ્સ (ઈન્ટરનેશનલ ટ્રેડિંગ ઓર્ગેનાઇઝેશન)

વિરુદ્ધ

ઈન્ડિયન ઓવરસીઝ બેન્ક

=====

ઉપસ્થિતિ:

અપીલકર્તા(ઓ) નં.૧ વતી સુશ્રી અર્યના આર. આચાર્ય (૨૪૭૫)
સામાવાળા(ઓ) નં.૧ વતી સિનિયર એડવોકેટ શ્રી આર.એસ. સંજાણવાલા
સાથે શ્રી એ.સી. ગાંધી (૩૨૨)

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ એ.વાય. કોઝે

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ જે.એલ. ઓડેદરા

તારીખ: ૧૬/૧૦/૨૦૨૫

મૌખિક ચુકાદો

(માનનીય ન્યાયમૂર્તિ એ.વાય. કોઝે દ્વારા)

૧. આ અપીલ અપીલકર્તા-મૂળ વાદી દ્વારા સિવિલ પ્રોસીજર કોડ, ૧૯૦૮ની કલમ ૯૬ હેઠળ, સિટી સિવિલ કોર્ટ, અમદાવાદ, કોર્ટ નં. ૨૩ દ્વારા સિવિલ સ્યુટ નં. ૧૯૫/૧૯૯૯ માં ૨૮.૦૪.૨૦૦૦ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલા ચુકાદા અને આદેશની વિરુદ્ધમાં કરવામાં આવી છે. કોર્ટ સમક્ષના અપીલકર્તા એક વાદી છે, જે કિંમતી ધાતુઓનો વ્યવહાર કરે છે અને કિંમતી ધાતુઓની આયાત અને નિકાસના વ્યવસાયમાં રોકાયેલા છે, જ્યારે પ્રતિવાદી-ડિફેન્ડન્ટ એક બેંક છે, જે બેંકિંગના વ્યવસાયમાં રોકાયેલી છે અને કિંમતી ધાતુઓના ખરીદ, વેચાણ અને વ્યવહારના વ્યવસાયમાં પણ રોકાયેલી છે.

૨. અપીલકર્તાએ અન્ય બાબતોની સાથે, પ્રતિવાદી બેંક દ્વારા ૧૪૦૦ ટી.ટી. (T.T.) સોનાના બાર (ગોલ્ડ બાર્સ) વેચનાર-યુનિયન બેંક ઓફ સ્વિટ્ઝર્લેન્ડ

(ત્યારબાદ ટૂંકમાં “UBS” તરીકે ઓળખવામાં આવશે) સાથે નક્કી કરેલા દરે ફરજિયાતપણે પૂરા પાડવાનો આદેશ અને ડિક્કી મેળવવા માટે દાવો દાખલ કર્યો છે, અને વધુમાં એવી દિશા નિર્દેશની માંગ કરી છે કે પ્રતિવાદીએ તે એક્સાઈઝ ડ્યુટી (sic.) વસૂલવી જોઈએ જે પ્રતિવાદીએ ૩૦.૧૨.૧૯૯૮ ના રોજ કરાર સમયે ચૂકવી હતી. વૈકલ્પિક રીતે, વાસ્તવિક ભુકસાનના ચાર્જ બદલ રૂ. ૩૩,૮૦,૨૨૪/- ની ડિક્કી અને પ્રતિષ્ઠા અને સદભાવના (goodwill) ગુમાવવા બદલ રૂ. ૧૦,૦૦,૦૦૦/- ની ડિક્કી માટે પ્રાર્થના કરવામાં આવી છે. કુલ મળીને, અપીલકર્તાની તરફેણમાં ૧૮% ના દરે વ્યાજ સાથે રૂ. ૪૩,૮૦,૨૨૪/- ની ડિક્કીની માંગ કરવામાં આવી છે.

૩. આ એક એવો કેસ છે જેમાં અપીલકર્તાએ ૧૪૦૦ ટી.ટી. સોનાના બાર પૂરા પાડવા માટે પ્રતિવાદી સાથે કરાર કર્યો હતો, જે પ્રતિવાદી બેંકે એ કારણસર પૂરા પાડ્યા ન હતા કે અપીલકર્તાના ખાતામાં ૧૪૦૦ ટી.ટી. સોનાના બારની કિંમત અને અવેજ ચૂકવવા માટે પૂરતું બેલેન્સ નહોતું. અપીલકર્તાના જણાવ્યા મુજબ, અપીલકર્તાના પ્રતિવાદી બેંકના ખાતામાં ૧૪૦૦ ટી.ટી. સોનાના બારની કિંમત અને અવેજ ચૂકવવા માટે પૂરતું બેલેન્સ હતું, પરંતુ પ્રતિવાદીએ બદલાયેલ કસ્ટમ ડ્યુટીનો દર લાગુ કર્યો હતો, જે ૩૦.૧૨.૧૯૯૮ પછી અસ્તિત્વમાં આવ્યો હતો અને અપીલકર્તા તથા પ્રતિવાદી વચ્ચેના કરારને લાગુ પડતો નહોતો, કારણ કે તે કરાર કસ્ટમ ડ્યુટીના દરમાં ફેરફાર પહેલા પૂર્ણ થઈ ગયો હતો. અપીલકર્તાને

તેમના પોતાના ગ્રાહકોને માલ પૂરો પાડવા માટે ખુલા બજારમાંથી તે જ સોનું ખરીદવાની ફરજ પડી હતી, જેમની પાસેથી તેમણે અપીલકર્તા અને પ્રતિવાદી વચ્ચેના કરારના આધારે ઓર્ડર મેળવ્યા હતા.

૪. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે પાયાની રજૂઆત કરી છે કે અપીલકર્તા, જેઓ સોનાના વ્યવસાયમાં છે, તેમણે તેમના વ્યવસાયના સામાન્ય ક્રમમાં ૩૦.૧૨.૧૯૯૮ ના રોજ અપીલકર્તા અને પ્રતિવાદી વચ્ચે થયેલા કરારને અનુરૂપ ૧૪૦૦ ટી.ટી. (T.T.) સોનાના બાર પૂરા પાડવા માટે ઓર્ડર આપ્યો હતો અને તેથી, તેમને કરાર મુજબ ઓર્ડર આપતી વખતે જે ભાવ પ્રવર્તતો હતો તે ભાવે સોનું પૂરું પાડવું આવશ્યક છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે અપીલકર્તા, પ્રતિવાદીના અધિકારી અને વેચનાર-UBS વચ્ચેની ત્રિપક્ષીય કોન્ફરન્સના કારણે, સોનાનો દર ૨૮૭ USD પ્લસ ૦.૯૫% પ્રીમિયમ ચાર્જ તરીકે નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો. આ સોદો ૦૪.૦૧.૧૯૯૯ ના રોજ થયો હતો અને તેથી, પ્રતિવાદી આ દરે સોનું પૂરું પાડવા માટે બંધાયેલા હતા, કારણ કે પ્રતિવાદી-બેંક પહેલેથી જ UBS વતી મધ્યસ્થી તરીકે સોનાનો સ્ટોક ધરાવતી હતી અને તેથી, તેઓ કસ્ટમ ડ્યુટી લાગુ કરી શક્યા ન હોત, કારણ કે તે પૂર્ણ થયેલા કરાર પછીની ઘટના છે.

૪.૧ વિદ્વાન વકીલે સિવિલ જજના આક્ષેપિત ચુકાદા અને આદેશનો વિરોધ

કરતા રજૂઆત કરી છે કે એવું માનવામાં ભૂલ કરવામાં આવી છે કે કોઈ પૂર્ણ થયેલો કરાર નહોતો કારણ કે ૧૪૦૦ ટી.ટી. સોનાના બારના ખરીદીના ઓર્ડરને કોઈ ચોક્કસ ફોર્મેટમાં ખરીદીનો ઓર્ડર કહી શકાય નહીં. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલના મતે, ઓર્ડર આપવા માટે કોઈ નિર્ધારિત ફોર્મેટ નથી અને તેથી, ૧૨.૦૮.૧૯૯૮ ના કરાર (પ્રદર્શન નં. ૮૨) મુજબ ૩૦.૧૨.૧૯૯૮ નો લેખિત પત્ર (પ્રદર્શન નં. ૮૩) એ યોગ્ય ખરીદીનો ઓર્ડર છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે કરાર મુજબ કોઈ ફોર્મેટ નિર્ધારિત નથી. એવી દલીલ પણ કરવામાં આવી છે કે પ્રતિવાદી દ્વારા એવો મુદ્દો ઉઠાવવામાં આવ્યો નહોતો કે ૩૦.૧૨.૧૯૯૮ ના પત્ર દ્વારા આપવામાં આવેલ ઓર્ડરને ખરીદીના ઓર્ડર તરીકે ગણી શકાય નહીં.

૪.૨ વિદ્વાન વકીલે પ્રદર્શન નં. ૧૪૬, ૧૪૭ અને ૧૪૮ પર ધ્યાન દોર્યું છે, જે અગાઉ અપીલકર્તા દ્વારા આપવામાં આવેલા ખરીદીના ઓર્ડર છે, જેથી તેમની દલીલને પુષ્ટિ મળે કે કોઈ નિર્ધારિત ફોર્મેટ નથી.

૪.૩ વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે પ્રદર્શન નં. ૮૨ ના કરારમાં ઓર્ડરમાં જરૂરી વિગતો હોવાની જોગવાઈ હતી, જો કે, જો ૩૦.૧૨.૧૯૯૮ ના પત્રને અપીલકર્તાના ૦૫.૦૧.૧૯૯૯ ના પત્ર સાથે વાંચવામાં આવે, તો જરૂરી તમામ માહિતી મળી જાય છે. તેમણે પ્રદર્શન નં. ૯૦ પર પણ આધાર રાખ્યો છે, જે

પ્રતિવાદી-બેંકનો ૦૬.૦૧.૧૯૯૯ નો પત્ર છે, જે USD ના લાગુ પડતા વિદેશી વિનિમય દરની પુષ્ટિ કરે છે, જેને પ્રતિવાદી-બેંક દ્વારા UBS સાથે નક્કી કરેલા દરે સ્વીકૃતિ તરીકે ગણવામાં આવવી જોઈએ.

૪.૪ આક્ષેપિત ચુકાદામાં કરાર મુજબ ૧૦% માર્જિન મની અંગે આપવામાં આવેલા તારણના સંદર્ભમાં, એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે કરાર પ્રદર્શન નં. ૮૨ ની કલમ ૩ માર્જિન મનીની ચુકવણીને કરારની આવશ્યક શરત બનાવતી નથી, કારણ કે કલમ ૩ પોતે અંતિમ ચુકવણીમાં માર્જિન કોલેટરલ તરીકે સોનાના ૧૦% મૂલ્યના ગોઠવણ માટેની જોગવાઈ કરે છે અને તેથી, કોલેટરલ માર્જિન મનીના અભાવે કરાર પૂર્ણ થયો નથી તેમ માનવું ભૂલભરેલું છે.

૪.૫ એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે અપીલકર્તાના ખાતામાં ૧૪૦૦ ટી.ટી. સોનાના બારના વ્યવહારને આવરી લેવા માટે અપૂરતા ભંડોળ હોવાનું માનવામાં ભૂલ કરવામાં આવી છે, કારણ કે અપીલકર્તાના મતે, ૧૪૦૦ ટી.ટી. સોનાના બારની કિંમત ચૂકવવા માટે જરૂરી રકમની સામે રૂ. ૬,૯૦,૩૨,૮૮૮/- નું બેલેન્સ હતું, જે કુલ રૂ. ૬,૮૭,૧૯,૭૭૬/- થાય છે. આ સંદર્ભમાં, વિદ્વાન પકીલે ૦૬.૦૧.૧૯૯૯, ૦૭.૦૧.૧૯૯૯, ૦૮.૦૧.૧૯૯૯ અને ૦૯.૦૧.૧૯૯૯ ના પત્રો પર આધાર રાખ્યો છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે વાસ્તવમાં, પ્રતિવાદી-બેંકે પણ ઉપરોક્ત પત્રોનો જવાબ આપ્યો હતો, ખાસ

કરીને ૦૯.૦૧.૧૯૯૯ ના પત્ર (પ્રદર્શન નં. ૧૪૪) નો ઉલ્લેખ કરીને, જેમાં અપીલકર્તાના ૦૬.૦૧.૧૯૯૯, ૦૭.૦૧.૧૯૯૯ વગેરેના પત્રોના સંદર્ભમાં જાણ કરવામાં આવી હતી કે તેઓ ઉચ્ચ અધિકારીઓ પાસેથી સાંભળ્યા પછી જવાબ આપશે.

૪.૬ વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી છે કે પ્રતિવાદી બેંકે માત્ર મધ્યસ્થી તરીકે કામ કરવાનું છે અને તેની પાસે કિંમત નક્કી કરવાની કે તેમાંથી નફો મેળવવાની કોઈ સત્તા નથી. આ સંદર્ભમાં, એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે સિવિલ જજે એવું માનવામાં ભૂલ કરી છે કે બેંક માત્ર મધ્યસ્થી નથી અને બેંક જ સોનાની કિંમત નક્કી કરવા માટે અધિકૃત હતી અને બેંક તેમાંથી નફો મેળવવા માટે પણ હકદાર છે.

૪.૭ એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે સિવિલ જજે એ નિષ્કર્ષ કાઢવામાં પણ ભૂલ કરી છે કે અપીલકર્તા દ્વારા UBS સાથે નક્કી કરેલ કિંમતનું કોઈ મહત્વ નથી, કારણ કે સોનાની જે કિંમત લાગુ કરવાની છે તે અપીલકર્તા અને પ્રતિવાદી દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલી કિંમત છે. આ નિષ્કર્ષ સિવિલ જજ દ્વારા આપવામાં આવેલા એ તારણ પર આધારિત છે કે સોના માટેનો વ્યવહાર કન્સાઈનમેન્ટ સેલ (Consignment Sale) ના પ્રકારનો હતો.

૪.૮ વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી છે કે કરાર પ્રદર્શન નં. ૮૨ પ્રતિવાદી-બેંકની ભૂમિકા સ્પષ્ટ કરે છે જે માત્ર UBS અથવા અપીલકર્તા દ્વારા નામ આપવામાં આવેલ કોઈપણ સપ્લાયર વતી સોનાના પુરવઠા અને ડિલિવરી માટે વ્યવસ્થા કરવા સુધી મર્યાદિત છે અને આવા સોનાની પ્રાપ્તિ પર, અપીલકર્તાએ એરપોર્ટ પરથી ધાતુ ઉપાડવાની જરૂર છે.

૪.૯ કરાર પ્રદર્શન નં. ૮૨ ની કલમ ૫ પર આધાર રાખીને, એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે અપીલકર્તાએ રેમિટન્સ માટે ભારતીય રૂપિયાને વિદેશી ચલણમાં રૂપાંતરિત કરવાના હેતુ માટે બેંકની સેવાઓનો ઉપયોગ કરવાનો હતો, જે પ્રતિવાદી-બેંકની ભૂમિકાને માત્ર એક સુવિધા આપનાર (facilitator) તરીકે દર્શાવે છે.

૪.૧૦ વિદ્વાન વકીલે એવી દલીલ કરવા માટે પ્રદર્શિત કરાયેલા વિવિધ દસ્તાવેજોનો ઉલ્લેખ અને આધાર લીધો છે કે અપીલકર્તા અને પ્રતિવાદી-બેંક વચ્ચેના અગાઉના વ્યવહારમાં પણ, પ્રતિવાદી બેંકે માત્ર તેમના ઇનવોઈસમાં સર્વિસ ચાર્જ વસૂલ્યો હતો અને વ્યવહારમાંથી કોઈ નફાનો ઉલ્લેખ કર્યો નહોતો. વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી છે કે આ ચોક્કસ વ્યવહારને કન્સાઈનમેન્ટ સેલ તરીકે ગણી શકાય નહીં કારણ કે પક્ષકારો વચ્ચે થયેલ કરાર ‘બેક ટુ બેક કોન્ટ્રાક્ટ’ અથવા ‘કન્સાઈનમેન્ટ સેલ’ વચ્ચે તફાવત કરતો નથી. એવી દલીલ કરવામાં

આવી છે કે અપીલકર્તાએ ઓર્ડર આપ્યો હતો અને અપીલકર્તા તથા પ્રતિવાદી વચ્ચેના કરાર મુજબ પ્રતિવાદી-ડિફેન્ડન્ટ દ્વારા સોનું પૂરું પાડવા માટે સપ્લાયર UBS નું નામ આપ્યું હતું અને અપીલકર્તા તથા સપ્લાયર વચ્ચે સહમત થયેલી કિંમતની પુષ્ટિ પ્રતિવાદી બેંકે પણ વિદેશી વિનિમય દરની પુષ્ટિ કરતી વખતે કરી હતી. તેથી, કન્સાઇનમેન્ટ સેલને બદલે, વ્યવહારને બેક ટુ બેક સેલ તરીકે ગણવામાં આવવો જોઈએ. કોઈપણ સંજોગોમાં, વિદ્વાન વકીલના મતે, કન્સાઇનમેન્ટ સેલમાં કોઈ સપ્લાયરની સંડોવણી હોતી નથી, જ્યારે વર્તમાન કેસમાં, ખાસ કરીને સપ્લાયરનું નામ આપવામાં આવ્યું છે. વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી છે કે એવું માનવામાં ભૂલ કરવામાં આવી છે કે અપીલકર્તાએ પ્રશ્નચુકત સોનાની ડિલિવરી લેવામાં બેદરકારી દાખવીને કરારનો ભંગ કર્યો છે, જેના કારણે બેંક દ્વારા કરાર રદ કરવામાં આવ્યો હતો.

૪.૧૧ આ સંદર્ભમાં, સિવિલ જજે અપીલકર્તાના પત્રવ્યવહારને ધ્યાનમાં લેવો જોઈતો હતો, ખાસ કરીને ૦૬.૦૧.૧૯૯૯ નો પત્ર, જેમાં અપીલકર્તાએ અપીલકર્તાના ખાતામાં વ્યવહારને આવરી લેવા માટે પૂરતા ભંડોળની ઉપલબ્ધતાનું સંપૂર્ણ વિભાજન આપ્યું હતું. તેથી સિવિલ જજે ભૂલથી નિષ્કર્ષ કાઢ્યો છે કે અપીલકર્તા ૧૪૦૦ ટી.ટી. સોનાના બારના પુરવઠા માટે અવેજ ચૂકવીને કરારના તેમના ભાગનું પાલન કરવા તૈયાર નહોતા.

૪.૧૨ વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી છે કે ૧૨.૦૮.૧૯૯૮ ના કરાર અને ૩૦.૧૨.૧૯૯૮ ના પત્ર દ્વારા ઓર્ડર પક્ષકારો વચ્ચે એક બંધનકર્તા કરાર બનાવવો જોઈએ. ૧૨.૦૮.૧૯૯૮ ના કરાર મુજબ ‘મેટલ કોન્ટ્રાક્ટ’ ની વ્યાખ્યામાં ‘ફોરવર્ડ કોન્ટ્રાક્ટ’ અથવા ‘સ્પોટ કોન્ટ્રાક્ટ’ નો સમાવેશ થાય છે અને તેથી, જ્યારે અપીલકર્તાએ ૩૦.૧૨.૧૯૯૮ ના રોજ ઓર્ડર આપ્યો, જેની પાછળ ૦૫.૦૧.૧૯૯૯ નો પત્ર હતો, જેમાં UBS ને સપ્લાયર તરીકે નામ આપવામાં આવ્યું હતું જેની સાથે કિંમત અપીલકર્તા દ્વારા પ્રતિવાદીના મેનેજર સાથે કોન્ફરન્સમાં નક્કી કરવામાં આવી હતી અને બેંક દ્વારા ૦૬.૦૧.૧૯૯૯ ના પત્ર દ્વારા ઓર્ડર અને USD ના વિદેશી વિનિમય દરના ઓર્ડરની પુષ્ટિ કરવામાં આવી હતી, તેને પૂર્ણ થયેલ કરાર તરીકે ગણવો જોઈએ, જેનું પાલન કરવા માટે પ્રતિવાદી બેંક બંધાયેલી હતી. તેમણે એ હકીકત પર આધાર રાખ્યો છે કે UBS એ પણ ઉપરોક્ત ઓર્ડરને આગળ વધારીને ઇનવોઇસ રજૂ કર્યું હતું. એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે પ્રતિવાદી દ્વારા ઓર્ડર સ્વીકારવામાં આવતા કરાર પૂર્ણ થયો હતો અને તેથી, માર્જિનલ કોલેટરલની ચુકવણી અને અપીલકર્તાના ખાતામાં ભંડોળની પર્યાપ્તતા એ ફક્ત કરાર પ્રદર્શન નં. ૮૨ ની સામાન્ય શરતો હતી, પરંતુ તેને પૂર્વશરત તરીકે ગણી શકાય નહીં, જે પૂર્ણ થયેલ કરારના હેતુ માટે અસ્તિત્વમાં હોવી જોઈએ અને તેથી, પૂર્ણ થયેલ કરાર પછી જ્યારે પ્રતિવાદી ઓર્ડર મુજબ ૧૪૦૦ ટી.ટી. સોનાના બાર પૂરા પાડવામાં નિષ્ફળ ગયા, ત્યારે સિવિલ જજે એવું માનવું જોઈતું હતું કે કરારનો ભંગ પ્રતિવાદી તરફથી થયો છે.

૪.૧૩ વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી છે કે અપીલકર્તાએ સિવિલ જજ સમક્ષ સાક્ષીના પુરાવા સ્વરૂપે પુરાવા રજૂ કર્યા હતા કે તે સમયગાળા દરમિયાન અપીલકર્તાએ તેમના પોતાના ગ્રાહકોને સોનું પૂરું પાડવા માટે ખુદા બજારમાંથી સોનું ખરીદવું પડ્યું હતું, જે જો પ્રતિવાદીએ પૂર્ણ થયેલા કરાર મુજબ સોનું આપ્યું હોત તો અપીલકર્તાએ તે સોનું પૂરું પાડ્યું હોત.

૫. આની સામે, પ્રતિવાદી-બેંક વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે કિંમતી ધાતુઓ સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે, બે પ્રકારના કરાર હોય છે, એક ‘બેક ટુ બેક કોન્ટ્રાક્ટ’ અને બીજો ‘કન્સાઇનમેન્ટ સેલ’. પ્રતિવાદીના મતે, અપીલકર્તા અને પ્રતિવાદી વચ્ચેનો કરાર ‘બેક ટુ બેક કોન્ટ્રાક્ટ’ ના પ્રકારનો હતો, જે વધુમાં વ્યવહારને સ્પોટ ટ્રાન્ઝેક્શન (Spot transaction) અને ફોરવર્ડ ટ્રાન્ઝેક્શન (Forward transaction) તરીકે પૂરો પાડવાની જોગવાઈ કરતો હતો. વિદ્વાન વકીલે પ્રદર્શન નં. ૨૦૨ નો ઉલ્લેખ કર્યો છે, જે પ્રતિવાદી બેંક અને સ્વિસ બેંક કોર્પોરેશન વચ્ચેનો કન્સાઇનમેન્ટ કરાર છે, જે સપ્લાયર UBS સાથે કન્સાઇની (Consignee) છે. આ દસ્તાવેજ પર આધાર રાખીને, વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી છે કે બેંક પાસે રહેલો કન્સાઇનમેન્ટ સ્ટોક સંપૂર્ણપણે પ્રતિવાદી બેંકના વિવેકાધીન છે અને તે સ્ટોક એવા સપ્લાયર પાસેથી છે, જેમણે સોનું એવી કિંમતે પૂરું પાડ્યું છે જે સપ્લાયર

અને પ્રતિવાદી વચ્ચેનો વિષય છે, જેમાં અપીલકર્તાનો કોઈ સંબંધ (privity) નથી. તેવી જ રીતે, જ્યારે કન્સાઈનમેન્ટ સ્ટોક સાથે પ્રતિવાદી બેંકે વ્યવહાર કરવાનો હોય, ત્યારે આવા કન્સાઈનમેન્ટ સ્ટોકના વેચાણ માટે કિંમત નક્કી કરવાનું કામ બેંકે પોતે જ કરવાનું હોય છે, જેમાં અપીલકર્તાએ ફરજિયાતપણે સહમત થવું પડે છે. આ કેસની હકીકતોમાં, જ્યારે અપીલકર્તા પ્રતિવાદી બેંક દ્વારા નક્કી કરાયેલ કિંમત સાથે સહમત થાય ત્યારે જ એવું કહી શકાય કે પ્રતિવાદી પોતે નક્કી કરેલી કિંમતે સોનું પૂરું પાડવા માટે બંધાયેલા છે.

પ.૧ એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ૩૦.૧૨.૧૯૯૮ નો પત્ર, જેના પર અપીલકર્તા દ્વારા તેને ખરીદીનો ઓર્ડર ગણવા માટે ઘણો આધાર રાખવામાં આવ્યો છે, તે પત્રમાં ૦૪.૦૧.૧૯૯૯ ના રોજ ઓર્ડર આપવાનો પણ ઉલ્લેખ છે. ૦૪.૦૧.૧૯૯૯ ના રોજ, અપીલકર્તાના ખાતામાં આવા પુરવઠા માટેની કિંમત ચૂકવવા માટે પૂરતું બેલેન્સ નહોતું.

પ.૨ વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ૩૦.૧૨.૧૯૯૮ નો પત્ર (પ્રદર્શન નં. ૮૩) કઈ કિંમતે સોનું પૂરું પાડવું તે જણાવતું નથી અને તેથી, તેને કોઈપણ રીતે પૂર્ણ થયેલ કરાર તરીકે ગણી શકાય નહીં, પરંતુ તેને માત્ર એક દરખાસ્ત (offer) તરીકે જ ગણવો જોઈએ.

૫.૩ વિદ્વાન વકીલે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે અપીલકર્તા અને પ્રતિવાદી વચ્ચેના કરાર (પ્રદર્શન નં. ૮૨) મુજબ પણ ૧૦% માર્જિન મની નક્કી કરવામાં આવી છે અને તેથી, ૧૦% માર્જિન મની ચૂકવવામાં નિષ્ફળતાના કારણે, જ્યાં સુધી તે ચૂકવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી કરારને પૂર્ણ થયેલ કરાર તરીકે ગણી શકાય નહીં.

૫.૪ એવી દલીલ પણ કરવામાં આવી છે કે ઓર્ડર નિર્ધારિત ફોર્મેટમાં આપવામાં આવ્યો નહોતો અને આ સંદર્ભમાં, વિદ્વાન વકીલે કોર્ટને દસ્તાવેજી પુરાવાઓ દ્વારા માર્ગદર્શન આપ્યું છે, જે રેકૉર્ડ પર છે અને તે દર્શાવે છે કે અપીલકર્તા પોતે અગાઉના પ્રસંગોએ નિર્ધારિત ફોર્મેટમાં સોના માટે ઓર્ડર આપતા હતા.

૫.૫ એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે અપીલકર્તા વતી કરવામાં આવેલી રજૂઆત બે ઘોડા પર સવારી કરવા જેવી છે, કારણ કે સિવિલ જજ સમક્ષ પણ અપીલકર્તા વર્તમાન વ્યવહારમાં કરારની ઔપચારિકતા શું છે તે સ્થાપિત કરવામાં અસમર્થ છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે પ્રદર્શન નં. ૮૫ એ અપીલકર્તાના બેંક ખાતામાં રહેલી રકમ અંગે અપીલકર્તા દ્વારા આપવામાં આવેલું વિભાજન છે, જેને પૂર્ણ થયેલ કરાર ગણી શકાય નહીં અને જો તે દસ્તાવેજને

માનવામાં આવે તો પણ, તેમાં વિદેશી વિનિમય દર અથવા કર્ટમ ડ્યુટી લાગુ કરવા અંગેના કોઈ મુદ્દાનો ઉલ્લેખ નથી.

૫.૬ વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી છે કે પ્રતિવાદી બેંકે વળતો દાવો (counter claim) દાખલ કર્યો હતો કારણ કે અપીલકર્તા દ્વારા મળેલી માહિતી કે પ્રતિવાદી ૧૪૦૦ ટી.ટી. સોનાના બારનો નિકાલ કરવામાં સક્ષમ નહોતા, જેના પરિણામે પ્રતિવાદીને નાણાકીય દ્રષ્ટિએ પૂરતું નુકસાન થયું હતું અને પ્રતિષ્ઠા પણ ગુમાવી હતી. આ વળતો દાવો રૂ. ૧,૨૨,૬૬,૦૦૦/- નો કરવામાં આવ્યો હતો. સિવિલ જજે વળતો દાવો પણ ફગાવી દીધો હતો અને કોર્ટને જાણવા મળ્યું છે કે પ્રતિવાદી-બેંક દ્વારા કોસ-ઓબ્જેક્શન પણ દાખલ કરવામાં આવ્યું છે, જોકે, કોસ-ઓબ્જેક્શન પર બંને પક્ષોમાંથી કોઈ ગંભીર દલીલો રજૂ કરવામાં આવી ન હતી.

૬. વળતા જવાબમાં, અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે તેમની દલીલનું પુનરાવર્તન કર્યું છે કે ૧૨.૦૮.૧૯૯૮ ના કરારને અનુરૂપ ૩૦.૧૨.૧૯૯૮ નો ઓર્ડર એ પૂર્ણ થયેલ કરાર તરીકે ગણવો આવશ્યક છે, જેમાં કોઈ નિર્ધારિત ફોર્મેટ અથવા માર્જિન મનીની જરૂર નહોતી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ૦૬.૦૧.૧૯૯૯ ના રોજ પ્રતિવાદી બેંક દ્વારા કરવામાં આવેલા સંદેશાવ્યવહારમાં, બેંકે એવું જણાવ્યું નથી કે ઓર્ડર નિર્ધારિત ફોર્મેટમાં નહોતો,

પરંતુ માત્ર બેલેન્સની પર્યાપ્તતા વિશે ઉદ્દેખ કર્યો છે અને તેથી, બેંક નિર્ધારિત ફોર્મેટમાં ઓર્ડર આપવાનો મુદ્દો ઉઠાવી શકે નહીં. એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે જે બેંકને સોનાની આયાત સાથે વ્યવહાર કરવાનું લાઇસન્સ આપવામાં આવ્યું છે તે માત્ર એક મધ્યસ્થી તરીકે છે અને બેંકે બેંકના આ સ્ટેન્ડને સમર્થન આપવા માટે કોઈ દસ્તાવેજ રેકૉર્ડ પર મૂક્યો નથી કે બેંક આવા વ્યવહારમાંથી નફો મેળવી શકે છે.

૭. અદાલતે પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા છે અને રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલા દસ્તાવેજોનું અવલોકન કર્યું છે. અપીલકર્તાએ કથિત તારીખ ૩૦/૧૨/૧૯૯૮ ના કરારના સ્પેસિફિક પર્ફોર્મન્સ (વિશિષ્ટ પાલન) માટે અને વૈકલ્પિક રીતે દાવો અરજીમાં જણાવ્યા મુજબના ગુકસાનીના વળતર માટે પ્રતિવાદી વિરુદ્ધ તારીખ ૧૧/૦૧/૧૯૯૯ ના રોજ વર્તમાન દાવો દાખલ કર્યો છે.

૭.૧ આ રીતે ફાઇલ કરાયેલો મૂળ દાવો તારીખ ૧૨/૦૮/૧૯૯૮ ના કરાર પર આધારિત છે. અપીલકર્તા દ્વારા એવો દાવો કરવામાં આવ્યો છે કે અપીલકર્તા પ્રતિવાદી પાસેથી સોનું ખરીદવા ઈચ્છતા હતા અને તે હેતુ માટે પ્રતિવાદીના એક અધિકારી શ્રી કૃષ્ણમૂર્તિનો ફોન પર સંપર્ક કર્યો હતો અને ત્યારબાદ તારીખ ૦૪/૦૧/૧૯૯૯ માટે ૧૪૦૦ ટી.ટી. ગોલ્ડ બારની ખરીદી માટે તારીખ ૩૦/૧૨/૧૯૯૮ ના રોજ પ્રતિવાદીને પત્ર (આંક ૮૩) લખ્યો હતો. આ ડીલ

તારીખ ૦૪/૦૧/૧૯૯૯ ના રોજ બેંક અને ઓપરસીઝ બેંકર્સના કોન્ફરન્સ કોલ પર થઈ હતી અને તેના સંબંધમાં તારીખ ૦૫/૦૧/૧૯૯૯ ના રોજ પત્ર (આંક ૮૪) લખવામાં આવ્યો હતો.

૭.૨ તારીખ ૦૫/૦૧/૧૯૯૯ ના રોજ, ભારત સરકારે તાત્કાલિક અસરથી સોનાની આયાત માટે એક્સાઇઝ ડ્યુટી (કસ્ટમ્સ ડ્યુટી) માં વધારો કર્યો અને તેથી પ્રતિવાદી બેંકે કરાર કરાચેલા સોનાની ડિલિવરી તેની ડિલિવરીની તારીખે એટલે કે તારીખ ૦૬/૦૧/૧૯૯૯ ના રોજ આપી ન હતી, પરંતુ તે જ દિવસે એટલે કે તારીખ ૦૬/૦૧/૧૯૯૯ ના રોજ અપીલકર્તાને પત્ર (આંક ૨૧૧) લખ્યો કે વ્યવહાર પૂર્ણ કરવા માટે ફંડ પૂરતું નથી. તેના જવાબમાં, અપીલકર્તાએ તારીખ ૦૬/૦૧/૧૯૯૯ ના રોજ પત્ર (આંક ૮૫) લખ્યો જેમાં જણાવ્યું કે પૂરતું બેલેન્સ છે. ત્યારબાદ કથિત કરાર કરાચેલા સોનાની ડિલિવરી માટે વિનંતી કરતા તારીખ ૦૭/૦૧/૧૯૯૯ (આંક ૮૬), ૦૮/૦૧/૧૯૯૯ (આંક ૮૭) અને ૦૯/૦૧/૧૯૯૯ (આંક ૮૮) ના પત્રો લખવામાં આવ્યા હતા. પ્રતિવાદીએ અપીલકર્તાને તારીખ ૦૯/૦૧/૧૯૯૯ ના રોજ પત્ર (આંક ૧ ચૂંટ) લખ્યો કે આ બાબત બેંકના ઉચ્ચ સત્તાધિકારીઓને રિફર કરવામાં આવી છે અને બેંક સૂચનાઓ મળ્યા બાદ પરત સંપર્ક કરશે.

૭.૩ જોકે, પ્રતિવાદી તરફથી કોઈ પત્રવ્યવહાર પેર્ફોર્મિંગ હોય તે દરમિયાન જ,

અપીલકર્તાએ તારીખ ૧૧/૦૧/૧૯૯૯ ના રોજ વર્તમાન દાવો દાખલ કર્યો અને વચગાળાના મનાઈદુકમ માટે નોટિસ ઓફ મોશન લીધી. દાવો દાખલ કર્યા પછી, અપીલકર્તાએ તારીખ ૧૩/૦૧/૧૯૯૯ ના રોજ પ્રતિવાદીને પત્ર (આંક ૧૯૩) લખ્યો જેમાં જણાવ્યું કે કથિત દાવાવાળા કરાર માટે માર્જિન મની તરીકે રૂ. ૭૦ લાખ રાખીને, અપીલકર્તા બેંકની હેડ ઓફિસ તરફથી સાંભળ્યા પછી ખૂટતી રકમ ચૂકવીને ૪૮ કલાકની અંદર ડિલિવરી લઈ લેશે.

૭.૪ મૂળ ફાઈલ કરાયેલા દાવામાં પ્રથમ તો હેડ ઓફિસનું સરનામું અને કથિત કરાર માટે યુએસ ડોલરની રકમ ઉમેરીને અને ખાતામાં ક્રેડિટ બેલેન્સનો સંદર્ભ આપીને સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો અને છેલ્લે મૂળ દાવાના ફકરા ૧૦ માં ઉદ્દેખિત ખરીદદારોના નામ જેઓનો સોનાનો દર અને જથ્થો વેચવામાં આવ્યો હતો તે દર્શાવતી વિગતો ડિલીટ કરવામાં આવી હતી, જે ચાટી દાવાની સાથે અને તે પછી પણ અને અપીલકર્તાના પુરાવા નોંધતી વખતે પણ હેતુપૂર્વક અને જાણી જોઈને રજૂ કરવામાં આવી ન હતી. દાવામાં બીજી વખત સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો જેના દ્વારા ફકરા ૫(એ), ૫(બી), ૫(સી) અને ૧૧(એ) ઉમેરવામાં આવ્યા હતા.

૮. દાવાની ફાઈલિંગ સાથે જ, અપીલકર્તાએ ફરજિયાત દુકમ અને મનાઈદુકમ માટે નોટિસ ઓફ મોશન (આંક ૬) લીધી હતી. મનાઈદુકમનો આદેશ

શરૂઆતમાં અદાલત દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ લાંબી સુનાવણી પછી, અદાલત દ્વારા તારીખ ૧૬/૦૨/૧૯૯૯ ના રોજ તેને વેકેટ (૨૬) કરવામાં આવ્યો હતો. સદર હુકમ ફગાવી દેવા સામે, અપીલકર્તાએ ગુજરાત હાઈકોર્ટ સમક્ષ અપીલ દાખલ કરી હતી અને આ બાબતનો નિયત સમયગાળામાં નિકાલ કરવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો જે સમયગાળો સમયાંતરે લંબાવવામાં આવ્યો હતો.

૯. પ્રતિવાદીએ આંક ૧૪ વાળો પોતાનો જવાબ નોટિસ ઓફ મોશન સામે ફાઈલ કર્યો હતો જેમાં દર્શાવેલા વિવિધ ગ્રાઉન્ડ્સ લેવામાં આવ્યા હતા, પરંતુ નોટિસ ઓફ મોશન ઉપર જણાવ્યા મુજબ ફગાવી દેવામાં આવી છે. પ્રતિવાદીએ આંક ૨૯ વાળો વાદીના દાવાનો લેખિત જવાબ (પ્રિટન સ્ટેટમેન્ટ) ફાઈલ કર્યો હતો જેમાં વિવિધ ગ્રાઉન્ડ્સ પર અપીલકર્તા દ્વારા રજૂ કરાયેલી જવાબદારીઓનો ઇનકાર કર્યો હતો અને તેમાં રૂ. ૧,૨૨,૬૬,૦૦૦/- માટે પોતાનો કાઉન્ટર ક્લેમ પણ ફાઈલ કર્યો હતો. સદર મૂળ લેખિત જવાબમાં પ્રથમ સુધારેલા દાવાને કારણે અને બીજું બીજા સુધારેલા દાવાને કારણે સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો. પ્રતિવાદીએ લેખિત જવાબમાં દાવાની ટકવાપાત્રતા, નાણાં પડાવવાના બદલ્લા અને ગર્ભિત હેતુ, સદર દાવો સજેસ્ટિયો-ફાલ્સી અને સપ્રેશિયો-વેરીના દોષોથી પીડાતો હોવા અંગે, અપીલકર્તા સાફ હાથ સાથે અદાલત સમક્ષ આવ્યા ન હોવા અંગે અને મહત્વની હકીકતો છુપાવવા અંગે, દાવો એસ્ટોપલ,

લેયેસ, સંમતિ અને વિલંબથી બાધિત હોવા અંગે અને અપીલકર્તાને આવો દાવો દાખલ કરવાનો કોઈ અધિકાર ન હોવા અંગે વિવિધ ગ્રાઉન્ડ્સ લીધા છે.

૧૦. એવા આગળના ગ્રાઉન્ડ્સ લેવામાં આવ્યા હતા કે કથિત કરાર જંગમ મિલકત (મુવેબલ પ્રોપર્ટી) માટે છે અને સ્પેસિફિક રિલીફ એક્ટની કલમ ૧૦ અનુસાર, તેનું સ્પેસિફિક પર્ફોર્મન્સ મંજૂર કરી શકાય નહીં. તેવી જ રીતે, સ્પેસિફિક રિલીફ એક્ટની કલમ ૧૪ અને ૪૧ ની જોગવાઈઓ અનુસાર, કથિત કરારના સ્પેસિફિક પર્ફોર્મન્સનો આદેશ આપી શકાય નહીં.

૧૦.૧ પ્રતિવાદીએ એવું પણ જણાવ્યું છે કે કથિત મુજબ કોઈ કાયદેસર અને પૂર્ણ થયેલો કરાર થયો ન હતો અને પ્રતિવાદીએ કથિત મુજબ સદર કરારનો કોઈ ભંગ કર્યો નથી અને કિંમતના તફાવતના કારણે રૂ. ૩૦,૧૦,૯૧૦/- ના નુકસાનનો અને પ્રતિષ્ઠાના નુકસાન પેટે રૂ. ૧૦,૦૦,૦૦૦/- નો ઇનકાર કર્યો છે જે કુલ મળીને રૂ. ૪૦,૧૦,૯૧૦/- થાય છે. પ્રતિવાદીએ જણાવ્યું છે કે સદર કરાર તારીખ ૧૨/૦૮/૧૯૯૮ ના કરાર (આંક ૮) થી સંચાલિત થતો નથી કારણ કે તે કરાર 'બેક ટુ બેક પર્યેઝ વ્યવહાર' ને સંબંધિત છે, જ્યારે વર્તમાન વ્યવહાર "કન્સાઈનમેન્ટ" ના આધારે છે જેનો અર્થ 'કેશ એન્ડ કેરી' થાય છે.

૧૧. અદાલત તાત્કાલિક દષ્ટાંતરૂપ પુરાવા તરીકે પક્ષકારો વચ્ચે થયેલા તારીખ ૧૨/૦૮/૧૯૯૮ ના આંક ૮૨ વાળા કરારનો સંદર્ભ આપી શકે છે જે સદર કરારમાં દર્શાવેલી શરતો અને નિયમોને આધીન કિંમતી ધાતુઓની ખરીદીના કરારના હેતુ માટે છે. વ્યાખ્યાની કલોઝ કિંમતી ધાતુઓમાં સોનાનો સમાવેશ કરે છે, જે પક્ષકારો દ્વારા લેખિતમાં સંમત થયેલા સ્થળે ડિલિવરી માટે ન્યૂનતમ શુદ્ધતા ધરાવતું હોય.

૧૧.૧ 'મેટલ કોન્ટ્રેક્ટ' નો અર્થ કોઈપણ ફોરવર્ડ કોન્ટ્રેક્ટ અથવા સ્પોટ કોન્ટ્રેક્ટ થાય છે અને તેમાં કિંમતી ધાતુના સંબંધમાં લોન અથવા અન્ય સામેલ વ્યવહારોનો પણ સમાવેશ થાય છે.

૧૧.૨ 'ડ્યુ ડેટ' એટલે ભારતમાં કિંમતી ધાતુના આગમનની તારીખ અને 'કોન્ટ્રેક્ટિંગ સેન્ટર' એટલે તે શહેર જ્યાં ગ્રાહક બેંક સાથે કરાર કરે છે.

૧૧.૩ કરારની કલોઝ ૨ નીચે મુજબ વંચાય છે:—

"૨. વ્યવહાર અને અન્ય પ્લેસમેન્ટ:

પક્ષકારો આથી સંમત થાય છે કે ગ્રાહક દ્વારા તમામ વ્યવહારો અને અન્ય પ્લેસમેન્ટ બેંકના નિર્ધારિત ફોર્મેટમાં તમામ વિગતો રજૂ કરીને ઈરિવોકેબલ (અપરિવર્તનીય) રહેશે. બેંક પોતાની આંતરિક માર્ગદર્શિકા અને/અથવા અન્ય આવશ્યકતાઓના આધારે દરેક વખતે આવી વિનંતીની બારીકાઈથી તપાસ કરશે અને ઓર્ડર વિશે નિર્ણય લેશે. ગ્રાહક

અધિકારના ભાગ રૂપે એવો દાવો કરી શકે નહીં કે બેંકે કરાર મુજબ ઓર્ડર સ્વીકારવો જ જોઈએ."

૧૧.૪ કરારની કલોઝ ૩ નીચે મુજબ વંચાય છે:—

"૩. માર્જિન અને અન્ય કેશ કોલેટરલ આવશ્યકતા:

દરેક ઓર્ડર આપતી વખતે બેંક ગ્રાહક દ્વારા લાવવામાં આવનાર માર્જિન કોલેટરલ તરીકે કિંમતી ધાતુના મૂલ્યના ૧૦ ટકા નક્કી કરશે અને કિંમતી ધાતુના સપ્લાય પહેલાં ગ્રાહક દ્વારા આખરી ચુકવણી કરતી વખતે તે એડજસ્ટ કરવામાં આવશે. ગ્રાહક ખાસ કરીને સદર માર્જિન જમ કરવા માટે સંમત થાય છે જો તે કરાર મુજબ કોઈપણ કારણસર કિંમતી ધાતુના મૂલ્યની ચુકવણી કરવા માટે અસમર્થ હોય અને ચુકવણી કરવામાં અને સંમત થયા મુજબ કિંમતી ધાતુ ખરીદવામાં નિષ્ફળતાના કારણે બેંકને થયેલા કોઈપણ નુકસાનની ભરપાઈ કરવા માટે પણ વચન આપે છે. ગ્રાહક કિંમતી ધાતુની ખરીદીમાં ગ્રાહક દ્વારા કરાયેલા ભંગના પરિણામે અથવા સપ્લાયરના ભાગે કરાયેલા કોઈ કૃત્ય અથવા ભૂલના કારણે બેંકને થયેલા અથવા થવાની સંભાવના હોય તેવા કોઈપણ નુકસાન કે નુકસાની સામે બેંકને વળતર (ઇન્ડેમનિફાઇ) આપશે."

૧૨. કરારમાં કલોઝ ૫ હેઠળ કિંમતી ધાતુની ચુકવણી માટેની જોગવાઈ પણ કરવામાં આવી છે. કલોઝ ૫ કિંમતી ધાતુના મૂલ્યની ચુકવણી માટેની જોગવાઈ કરે છે, જેમાં (૧) લોકો લંડન પ્રાઇસ, (૨) લાગુ પડતું પ્રીમિયમ, (૩) સરચાર્જ સહિતની કસ્ટમ્સ ડ્યુટી અને જો કોઈ અન્ય ચાર્જ હોય તો તે, (૪) ડેમરેજ સહિતના જો કોઈ એરપોર્ટ ચાર્જ હોય તો તે, (૫) સરચાર્જ સહિતનો સેલ્સ ટેક્સ

અને જો કોઈ અન્ય ચાર્જ હોય તો તે, (૬) ઓક્ટ્રોય અને અન્ય સ્થાનિક લેવી, ટેક્સ, ડ્યુટી અને (૭) બેંકના સર્વિસ ચાર્જનો સમાવેશ થશે. કલોઝ ૫ વધુમાં જોગવાઈ કરે છે કે અપીલકર્તા કિંમતી ધાતુની ડિલિવરી લેતા પહેલાં અને ભારતમાં કિંમતી ધાતુના આગમન અંગે બેંક તરફથી સુધારો મળતાની સાથે જ નાણાંની ચુકવણી કરશે અને કિંમતી ધાતુની ચુકવણીના સંબંધમાં ભારતીય રૂપિયાનું વિદેશી ચલણમાં રૂપાંતર કરવા અને તેના રેમિટન્સ માટે માત્ર બેંકની સેવાઓનો ઉપયોગ કરશે.

૧૩. કલોઝ ૭ બિન-પાલન અને સમાપ્તિ માટેની જોગવાઈ કરે છે અને તે જોગવાઈ કરે છે કે પ્રતિવાદી બેંકને સદર કલોઝમાં નિર્દિષ્ટ કરાયેલી ઘટનાઓમાં કરાર સમાપ્ત કરવાનો અધિકાર છે, જેમાં કલોઝ ૪ આ હેતુ માટે સુસંગત છે, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:—

"૭(iv) આ કરાર, કોઈપણ મેટલ કરાર અથવા અન્યથા હેઠળ જ્યારે ચુકવણી બાકી હોય ત્યારે બેંક પ્રત્યેની કોઈપણ જવાબદારીઓ ચૂકવવામાં અથવા તેનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ જાય."

૧૪. આનો અર્થ એ થાય છે કે જ્યારે ગ્રાહક આ કરાર, કોઈપણ મેટલ કરાર અથવા અન્યથા હેઠળ ચુકવણી બાકી હોય ત્યારે બેંક પ્રત્યેની કોઈપણ જવાબદારી ચૂકવવામાં અને તેનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ જાય તે પરિસ્થિતિમાં બેંકને કરાર સમાપ્ત કરવાનો અધિકાર રહેશે.

૧૫. કરારની કલોઝ ૯ ડિલિવરી ન થવાની સંભાવના માટે જોગવાઈ કરે છે અને તે જણાવે છે કે જો બેંકના નિયંત્રણ બહારની ઘટનાઓના કારણે કિંમતી ધાતુની ડિલિવરી ન થઈ શકે, તો પક્ષકારો આથી સંમત થાય છે કે કિંમતી ધાતુનો કરાર સમાપ્ત થઈ શકે છે અને બેંકને સમાપ્તિ માટે કોઈ ચુકવણી કે પેનલ્ટી આપવા માટે કહી શકાશે નહીં.

૧૬. બીજો એક કરાર પણ આપણા કેસ માટે પ્રસ્તુત છે. આંક ૨૦૨ એ સ્વિસ બેંક કોર્પોરેશન અને ઇન્ડિયન ઓવરસીઝ બેંક (પ્રતિવાદી) વચ્ચેનો કન્સાઇનમેન્ટ કરાર છે, જેમાં કલોઝ ૧ કન્સાઇનમેન્ટ સ્ટોકની રચના માટે જોગવાઈ કરે છે અને તેનો અર્થ એ થશે કે કન્સાઇનમેન્ટ સ્ટોક સંગ્રાહક (આઈઓબી) દ્વારા વિનંતી કર્યા મુજબ સીઆઈએફ અહમદાબાદના ધોરણે અહમદાબાદમાં સંગ્રાહકની બ્રાન્ચમાં બેંક (સ્વિસ બેંક) દ્વારા કરાતા શિપમેન્ટમાંથી રચાશે.

૧૬.૧ સદર કરારની કલોઝ ૩ માલિકી હક અને જવાબદારી માટે જોગવાઈ કરે છે, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:—

"૩. માલિકી હક અને જવાબદારી

૩.૧ સંગ્રાહક પાસે કન્સાઇનમેન્ટ પર પડેલી કિંમતી ધાતુઓ પરનો માલિકી હક સંપૂર્ણપણે બેંક પાસે રહેશે જ્યાં સુધી સંગ્રાહક દ્વારા કિંમતી

ધાતુઓની ખરીદી અને ચુકવણી ન કરવામાં આવે અને તેને ટ્રાન્સફર કરવામાં ન આવે.

સંગ્રાહક બેંક વતી રાખવામાં આવેલી કિંમતી ધાતુઓ માટે સંપૂર્ણપણે જવાબદાર રહેશે અને સંગ્રાહકની કસ્ટડીમાં હોય તે દરમિયાન તેમને થઈ શકે તેવા કોઈપણ ગુકસાન, ગુકસાની અથવા બગાડ માટે જવાબદાર રહેશે.

૩.૨ જો સંગ્રાહક કન્સાઈનમેન્ટ સ્ટોક કોઈ ત્રીજા પક્ષકારના પરિસરમાં (એટલે કે બેંક, ઉત્પાદક કે વિશિષ્ટ વેરહાઉસ વગેરે) રાખવા ઇચ્છતો હોય તો સંગ્રાહક બેંક પાસેથી લેખિત પરવાનગી મેળવ્યા પછી અને આવી પરવાનગી સાથે જોડાયેલી શરતોનું સંપૂર્ણ પાલન કર્યા પછી જ તેમ કરી શકે છે, કોઈપણ સંજોગોમાં સમગ્ર કન્સાઈનમેન્ટ સ્ટોકની સંપૂર્ણ જવાબદારી સંગ્રાહક પાસે રહેશે."

૧૭. આ આંક ૨૦૨ ના અવલોકન પરથી એવું જણાતું નથી કે સદર કન્સાઈનમેન્ટ કરાર એવી કોઈ તક પૂરી પાડે છે જ્યાં પ્રતિવાદી બેંક ઓલરેડી બેંક પાસે પડેલા કન્સાઈનમેન્ટ સ્ટોક માટે અપીલકર્તાથી બંધાયેલી હોય.

૧૮. અપીલકર્તાનો પૂર્ણ થયેલા કરાર અંગેનો કેસ અને ત્રિપક્ષીય ટેલિફોનિક કોન્ફરન્સ કોલના આધારે સોનાની કિંમત ૦.૯૫ સર્વિસ ચાર્જ સાથે પ્રતિ યુનિટ ૨૮૭ યુએસડી નક્કી કરવા અંગેનો કેસ આંક ૨૦૧ ને ધ્યાનમાં લેતા સ્વીકારી શકાય નહીં, જે યુબીએસ દ્વારા આઈઓબી પર રેઈઝ કરાયેલું કસ્ટમ ઇન્વોઈસ છે, જે અપીલકર્તાના જણાવ્યા અનુસાર તેના કેસને સમર્થન આપતું ઇન્વોઈસ

છે. એ અવલોકન કરવું પ્રસ્તુત રહેશે કે આંક ૨૦૧ પરનું ઇન્વોઇસ ૩૦૦૦ ટેન્ટોલા ગોલ્ડ બાર્સ શુદ્ધતા ૯૯૯.૦/૧૦૦૦ અને ઇન્વોઇસમાં ઉલ્લેખિત અન્ય વિસંગતતાને સંબંધિત છે, પરંતુ સદર ઇન્વોઇસ તારીખ ૨૧/૧૨/૧૯૯૮ નું છે, જે તારીખ ૩૦/૧૨/૧૯૯૮ ના ઓર્ડર કરતાં ઘણું વહેલું છે, જે અપીલકર્તાના જણાવ્યા અનુસાર પણ ૧"૦૦ ટી.ટી. ગોલ્ડ બાર્સની ખરીદી માટે આપવામાં આવેલો પર્યેઝ ઓર્ડર હતો, ઇન્વોઇસમાં પ્રતિ યુનિટ નક્કી કરાયેલી કિંમત ૨૯૧.૫૦ યુએસડી છે અને તેમાં ડ્યુટી અને ટેક્સનો સમાવેશ થતો નથી. તેથી, ત્રિપક્ષીય વાતચીતના આધારે કન્સાઇનમેન્ટ સ્ટોકમાંથી અપીલકર્તાનો દાવો અને ૨૮૭ યુએસડી પરનો ક્લેમ સ્વીકારી શકાય નહીં.

૧૯. ઘરેલું વપરાશ માટેની બિલ ઓફ એન્ટ્રી જે મૂળ સ્વરૂપમાં રેકૉર્ડ પર છે તે પણ તારીખ ૨૨/૧૨/૧૯૯૮ દર્શાવે છે અને મૂળ ચલણ તારીખ ૨૩/૧૨/૧૯૯૮ નું છે અને તારીખ ૨૮/૧૨/૧૯૯૮ ના રોજ ચેક દ્વારા રૂ. ૮૭,૪૮,૦૦૦/- ની ચુકવણી કરવામાં આવી છે, જે સ્વિસ અને આઈઓબી (પ્રતિવાદી) વચ્ચેના કન્સાઇનમેન્ટ કરાર મુજબ કરાર પૂર્ણ કરે છે અને તેથી, કન્સાઇનમેન્ટ કરારની ઉપર ઉલ્લેખિત કલોઝ મુજબ, આવી ચુકવણી થતાં જ, કન્સાઇનમેન્ટ સ્ટોક સંપૂર્ણપણે પ્રતિવાદી બેંકના નિયંત્રણમાં હતો. અદાલત આગળ ઘટનાક્રમ પર વિચાર કરી શકે છે, જે ઉઠાવવામાં આવેલા મુદ્દાઓ સાથે કામ કરવા માટે વધુ સુસંગત છે.

૨૦. અદાલતના જણાવ્યા અનુસાર, અપીલકર્તાનો સમગ્ર કેસ તારીખ ૩૦/૧૨/૧૯૯૮ થી ૦૭/૦૧/૧૯૯૯ દરમિયાન થયેલા પત્રવ્યવહાર પર આધારિત છે. આંક ૮૩ (૩૦/૧૨/૧૯૯૮) અને આંક ૧૫૭ એ કથિત પર્યેઝ ઓર્ડર્સ છે, જે આઈઓબી, આશ્રમ રોડ બ્રાન્ચ, અહમદાબાદના બ્રાન્ચ મેનેજરને સંબોધીને શ્રી કૃષ્ણમૂર્તિના ધ્યાન હેઠળ લખવામાં આવ્યા છે અને તેમની અગાઉની ટેલિફોનિક વાતચીતનો સંદર્ભ આપીને, અપીલકર્તાએ સોમવાર તારીખ ૦૪/૦૧/૧૯૯૯ ના રોજ બેંકના કન્સાઈનમેન્ટ સ્ટોકમાંથી ૧૪૦૦ ટી.ટી. ગોલ્ડ બાર્સનો ઓર્ડર આપ્યો હતો. એ અવલોકન કરવું પ્રસ્તુત છે કે આ દસ્તાવેજ સ્વિસ બેંકના કન્સાઈનમેન્ટ સ્ટોકનો ઉલ્લેખ કરતો નથી જેની પાસેથી અન્ય જથ્થામાં સોનાની આયાત ઓલરેડી પૂર્ણ થઈ ચૂકી છે જેવું કે અગાઉના ફક્રાઓમાં દર્શાવવામાં આવ્યું છે. અદાલત એ દલીલ સાથે સહમત થવામાં અસમર્થ છે કે તારીખ ૩૦/૧૨/૧૯૯૮ ના રોજ આપવામાં આવેલો ઓર્ડર માત્ર તે કન્સાઈનમેન્ટ સ્ટોક સાથે સંબંધિત હતો જે બેંક પાસે પડેલો હતો અને માત્ર ને માત્ર સ્વિસ બેંક મારફતે પ્રાપ્ત થયો હતો.

૨૧. વધુમાં, તારીખ ૩૦/૧૨/૧૯૯૮ નો પર્યેઝ ઓર્ડર તારીખ ૦૪/૦૧/૧૯૯૯ ના રોજ કન્સાઈનમેન્ટ સ્ટોકનો સંદર્ભ આપે છે, પરંતુ અપીલકર્તાના બેંક ખાતામાં પૂરતું બેલેન્સ દેખાતું ન હતું. અદાલત આંક ૯૪ નો

સંદર્ભ આપી શકે છે, જે તારીખ ૦૧/૧૨/૧૯૯૮ થી ૩૧/૦૧/૧૯૯૯ ના સમયગાળા માટે અપીલકર્તાના ખાતાનું સ્ટેટમેન્ટ છે, જેમાં તારીખ ૦૫/૦૧/૧૯૯૯ ના રોજ બેલેન્સ રૂ. ૧૪,૩૦,૪૭૮.૭૨ પૈસા દર્શાવવામાં આવ્યું છે જે ૧૪૦૦ ગોલ્ડ ટી.ટી. બાર્સના વ્યવહાર ખર્ચને કવર કરવા માટે અત્યંત અપૂરતું છે. અદાલત ત્યારબાદ અપીલકર્તા દ્વારા બેંકને સંબોધીને લખાયેલા તારીખ ૦૫/૦૧/૧૯૯૯ ના પત્રવ્યવહાર આંક ૮૪ નો સંદર્ભ આપી શકે છે અને પ્રથમ વખત યુનિયન બેંક ઓફ સ્વિટ્ઝરલેન્ડના તારીખ ૦૪/૦૧/૧૯૯૯ ના રોજ કન્સાઇનમેન્ટ સ્ટોકનો સંદર્ભ આપે છે. પત્ર વધુમાં તારીખ ૦૪/૦૧/૧૯૯૯ ના રોજ મેનેજર (ગોલ્ડ) ડિવિઝન, શ્રી કૃષ્ણમૂર્તિ સાથેની કોન્ફરન્સ અને રૂ. ૧૫૧૦૧૨૪.૯૮ ની ઇન્વોઇસ રકમ સાથે રૂ. ૨૮૭.૦૦ વત્તા ૦.૯૫ પ્રીમિયમ ચાર્જના દરનો સંદર્ભ આપે છે. પત્રમાં એવો સંદર્ભ પણ આપવામાં આવ્યો હતો કે આ ડીલ તારીખ ૦૪/૦૧/૧૯૯૯ ના રોજ થઈ હતી અને યુબીએસનું ઇન્વોઇસ પણ તારીખ ૦ 4 /૦૧/૧૯૯૯ ના રોજ બનાવવામાં આવ્યું છે. જોકે, રેકૉર્ડ પર એવું કશું જ નથી જે અપીલકર્તાના એવા કેસને સમર્થન આપે કે યુબીએસનું ઇન્વોઇસ તારીખ ૦૪/૦૧/૧૯૯૯ ના રોજ બનાવવામાં આવ્યું હતું. આંક ૮૪ થી આંક ૮૯ એ પત્રો છે, જે અપીલકર્તા દ્વારા પ્રતિવાદીને સંબોધીને લખવામાં આવ્યા છે જેવું કે આંક ૫૧ પરના દસ્તાવેજોની યાદીમાં પ્રતિબિંબિત થાય છે અને આંક ૫૧ મુજબ આંક ૮૯ એ સ્વિટ્ઝરલેન્ડ બેંક દ્વારા અપીલકર્તાને મોકલેલો કથિત ફેક્સ મેસેજ છે.

૨૨. આંક ૯૦ એ તારીખ ૦૬/૦૧/૧૯૯૯ નો પત્રવ્યવહાર છે, જે પીએમએસ અહમદાબાદના ઇનચાર્જ અધિકારી એચ. એસ. કૃષ્ણમૂર્તિ દ્વારા ફેડબીઝેડ, મુંબઈને કરાયેલો આંતર-ઓફિસ પત્રવ્યવહાર છે, જે ફોરેક્સ રેટની પુષ્ટિ છે અને તે ૪૨.૫૧૨૫ મૂલ્ય પર ૧૫૧૦૧૨૪.૯૮ યુએસડીના કથિત વેચાણની પુષ્ટિ કરે છે. શું આ તમામ દસ્તાવેજોને ૧૪૦૦ ટી.ટી. ગોલ્ડ બાર્સની ખરીદી માટેના કરારની પુષ્ટિ તરીકે ગણી શકાય, તે એક પ્રશ્ન છે? વાસ્તવમાં, પ્રતિવાદી બેંક દ્વારા અપીલકર્તાને સંબોધીને તે ૪ તારીખે એટલે કે તારીખ ૦૬/૦૧/૧૯૯૯ ના રોજ મોકલવામાં આવેલો ટેલેક્સ મેસેજ આંક ૨૧૧ સ્પષ્ટપણે તારીખ ૦૫/૦૧/૧૯૯૯ ના પત્ર આંક ૮૪ નો સંદર્ભ આપીને દર્શાવે છે કે અપીલકર્તાએ વ્યવહાર પૂર્ણ કરવા માટે તેમના ખાતામાં કિલયર અને પૂરતું ફંડ પૂરું પાડ્યું ન હતું.

૨૩. અદાલત ત્યારબાદ એ તપાસી શકે છે કે શું તારીખ ૩૦/૧૨/૧૯૯૮ ના પત્રવ્યવહારને આંક ૮૨ વાળા કરારની શરતો અનુસાર પૂર્ણ થયેલો કરાર ગણી શકાય. આ સંબંધમાં, અદાલત આંક ૧૬૯ તપાસી શકે છે, જે અધિકૃત હસ્તાક્ષરકર્તા શ્રી આર. આચાર્ય દ્વારા ઇન્ડિયન ઓવરસીઝ બેંકના બ્રાન્ચ મેનેજરને સંબોધીને લખાયેલો તારીખ ૧૩/૦૮/૧૯૯૮ નો પર્યેઝ ઓર્ડર છે. અવલોકન આગળ દર્શાવશે કે જે રીતે ઓર્ડર આપવામાં આવ્યો છે તેમાં ૭

પોઈન્ટ્સ શામેલ હતા, જેમાં ઓર્ડરનો જથ્થો ૪૦૦ ટી.ટી. બાર્સ હોવા અંગે, શુદ્ધતા, કિંમતની શરત, કિંમતનું નિર્ધારણ, ડિલિવરીની શરતો, પેકિંગ / ઇન્વોઈસ / સપ્લાયની વિગતો અને આ કેસમાં સપ્લાયરનું નામ બિન સાબ્ત જવેલર્સ એલ.એલ.સી., દુબઈ હોવા અંગેનો સમાવેશ થાય છે.

૨૪. આની સામે, આંક ૧૭૦ પર વિગતો અને રકમ આપતું તારીખ ૨૧/૦૮/૧૯૯૮ નું વિગતવાર પર્યેઝ ઓર્ડર અને ઇન્વોઈસ રેઈઝ કરવામાં આવ્યું હતું. તેવી જ રીતે, આંક ૧૭૧ એ તારીખ ૦૮/૦૯/૧૯૯૮ નો બીજો પર્યેઝ ઓર્ડર છે. ફરીથી, સદર પર્યેઝ ઓર્ડરમાં ગુણવત્તા વગેરે સહિતના ૭ પોઈન્ટ્સ શામેલ હતા અને આ વખતે, સપ્લાયર તરીકે વોલ સ્ટ્રીટ બેંકિંગ કોર્પોરેશન, દુબઈની ઓળખ કરવામાં આવી હતી. આ પર્યેઝ ઓર્ડર સામે, આંક ૧૭૨ પર તારીખ ૧૯/૦૯/૧૯૯૮ ના રોજ ઇન્વોઈસ રેઈઝ કરવામાં આવ્યું હતું, જે વિગતો ધરાવતું હતું. આંક ૧૭૪ એ તમામ ૭ પોઈન્ટ્સ ધરાવતો અન્ય એક પર્યેઝ ઓર્ડર છે જે તારીખ ૦૫/૧૦/૧૯૯૮ નો છે અને આ વખતે, સપ્લાયર તરીકે એમ.કે.એસ. ફાઈનાન્સનું નામ આપવામાં આવ્યું હતું. જેની સામે, આંક ૧૭૫ પર તારીખ ૧૩/૧૦/૧૯૯૮ ના રોજ ઇન્વોઈસ રેઈઝ કરવામાં આવ્યું હતું. આંક ૧૮૧ પણ ૧૨૦૦ ટી.ટી. બાર્સનો જથ્થો અને સપ્લાયર તરીકે એમ.કે.એસ. ફાઈનાન્સની ઓળખ ધરાવતો ૭ પોઈન્ટ્સ વાળો પર્યેઝ ઓર્ડર છે. જેની સામે, બેંકે આંક ૧૮૨ પર તારીખ ૨૦/૧૧/૧૯૯૮ ના

રોજ ઇન્વોઇસ રેઇઝ કર્યું હતું.

૨૫. અદાલતે તેથી, ઓર્ડર આપતી વખતે અપીલકર્તા દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી પ્રથાનું અવલોકન કર્યું છે, જે આંક ૮૨ વાળા કરાર સાથે સુસંગત હોવાનું જણાય છે જેના આધારે, દેખીતી રીતે, બેંક દ્વારા ઇન્વોઇસ રેઇઝ કરવામાં આવ્યું હતું અને ટી.ટી. બાર્સનો સપ્લાય કરવામાં આવ્યો હતો. આ એક સુસ્થાપિત પ્રથા હોવાથી તે વર્તમાન વ્યવહારથી વિપરીત પૂર્ણ થયેલા કરાર સમાન ગણાશે, જ્યાં તારીખ ૩૦/૧૨/૧૯૯૮ ના કથિત પર્યેઝ ઓર્ડરમાં તે ફોર્મેટ ન હતું, જેમાં અગાઉના ઓર્ડર્સ આપવામાં આવ્યા હતા. એ અવલોકન કરવું પ્રસ્તુત રહેશે કે અગાઉના ઓર્ડર્સ તમામ એવા ઓર્ડર્સ હતા, જે વર્તમાન વ્યવહારના તાજેતરના ભૂતકાળમાં હતા. તેથી, અદાલતનો એવો અભિપ્રાય છે કે તારીખ ૩૦/૧૨/૧૯૯૮ નો કથિત પર્યેઝ ઓર્ડર અથવા ત્યારબાદના તારીખ ૦૪/૦૧/૧૯૯૯, ૦૫/૦૧/૧૯૯૯, ૦૬/૦૧/૧૯૯૯ ના પત્રવ્યવહારો પૂર્ણ થયેલો કરાર બનાવી શકે નહીં.

૨૬. આ સંબંધમાં, અદાલત આંક ૨૦૦ વાળા રેકૉર્ડ પરના પ્રતિવાદીના સાક્ષી કે. વી. સુબ્રમણ્યમ, આશ્રમ રોડ બ્રાન્ચ બેંકના ચીફ મેનેજરના પુરાવાનો સંદર્ભ આપી શકે છે. ફક્ત ૫ માં તેમની જુબાનીમાં, આ સાક્ષીએ આપલે કરાયેલા પત્રવ્યવહારો સામે વ્યવહાર સમજાવવા માટે આંક ૮૨, ૮૩, ૮૪ નો સંદર્ભ

આપ્યો છે, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:—

"શ્રી કૃષ્ણમૂર્તિ બેંકની પ્રાદેશિક કચેરી (રીજીયોનલ ઓફિસ) ખાતે પ્રેશિયસ મેટલ સેક્શનમાં અધિકારી તરીકે કામ કરે છે. સોનાની આયાત સંબંધિત પ્રક્રિયા સંબંધિત બ્રાન્ચ ઓફિસ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવે છે, જોકે તેની કિંમત પ્રાદેશિક કચેરી દ્વારા નક્કી કરવામાં આવે છે. હું વાદીથી પરિચિત છું. તેઓ અમારી બ્રાન્ચમાંથી કિંમતી ધાતુઓ ખરીદતા હતા અને અમારી પાસે બેંક ખાતું પણ ધરાવતા હતા. મને આંક ૮૩ દર્શાવવામાં આવ્યો છે. તે પ્રતિવાદી બેંક પાસેથી તેના કન્સાઇનમેન્ટ સ્ટોકમાંથી સોનું ખરીદવા માટે વાદી દ્વારા લખાયેલો પત્ર છે. સદર પત્ર પ્રતિવાદી બેંકના બ્રાન્ચ મેનેજરને સંબોધીને લખાયેલો છે, જેમાં શ્રી કૃષ્ણમૂર્તિનો સંદર્ભ પણ શામેલ છે. આંક ૮૩ વાળા પત્રમાં ઉલ્લેખિત ટેલિફોનિક વાતચીત શ્રી કૃષ્ણમૂર્તિ સાથેની વાતચીત છે. કૃષ્ણમૂર્તિએ મને કહ્યું હતું કે જગદીશ આચાર્યએ પૂછપરછ કરી હતી કે પ્રતિવાદી બેંકમાંથી સોનું મેળવી શકાય કે નહીં. મારી સાથે પૂછપરછ કર્યા પછી, શ્રી કૃષ્ણમૂર્તિએ વાદીને સોનું ઉપલબ્ધ છે કે નહીં તે અંગે માહિતી આપી હતી. આંક ૮૩ વાળા પત્રમાં ઉલ્લેખિત વ્યવહાર કન્સાઇનમેન્ટ પદ્ધતિ હેઠળનો વ્યવહાર છે. આંક ૮૨ ને સંબંધિત કરાર 'બેંક ટુ બેંક પદ્ધતિ' હેઠળનો કરાર છે અને 'કેશ એન્ડ કેરી પદ્ધતિ' માટેનો નથી. આંક ૮૪ વાળા પત્રનો અભ્યાસ કર્યા પછી, હું જણાવું છું કે પ્રતિવાદી બેંક અને સોનાની નિકાસ કરનાર દેશ હતા જેઓ સોનાની કિંમત પર સંમત થવાના હતા. તે ખરીદવા ઈચ્છતા ખરીદદાર માટેની કિંમત ન હતી. યુનિયન બેંક ઓફ સ્વિટ્ઝરલેન્ડે પ્રતિવાદી બેંકની તરફેણમાં ઇન્વોઇસ જારી કર્યું હતું. એ હકીકત સાચી નથી કે આંક ૮૪ વાળા પત્ર દ્વારા વાદી અને પ્રતિવાદી વચ્ચે સોનાની કિંમત નક્કી કરવામાં આવી હતી. વાદી સોનું ખરીદવા માટે ઉત્સુક હોવાથી, કોન્ફરન્સ-કોલની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી હતી. એ સાચું નથી કે પ્રતિવાદી બેંકે આંક ૮૪

વાળા પત્રમાં દર્શાવેલી કિંમતે વાદીને સોનું વેચવા માટે સંમતિ આપી હતી. તારીખ ૦૬/૦૧/૧૯૯૯ ના રોજ સવારે, વાદી સોનાની કિંમત વિશે પૂછપરછ કરવા અને સોનું ખરીદવા આવ્યા હતા. મેં તેમને ગોલ્ડ-૧૪૦ ૦ -ટીટી બાર માટેની કુલ કિંમત જણાવી હતી. તે ભારતીય ચલણમાં દર્શાવવામાં આવી હતી. સોનાની ખરીદી માટે, પ્રતિવાદી બેંકે યુનિયન બેંક ઓફ સ્વિટ્ઝરલેન્ડને યુ.એસ. ડોલરમાં કિંમત ચૂકવવાની જરૂર હતી. તેથી, ભારતીય રૂપિયા અને ડોલરનો એક્સચેન્જ રેટ નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો અને તેમાં અન્ય સર્વિસ ચાર્જ, કસ્ટમ-ડ્યુટી અને એર-ફાઇટ ઉમેરવામાં આવ્યા હતા અને વાદીને કુલ કિંમત જણાવવામાં આવી હતી. તે પ્રતિવાદી બેંકની મુંબઈ ઓફિસ છે જે રૂપિયો-ડોલર એક્સચેન્જ રેટ નક્કી કરે છે, જેના માટે કોઈ રજિસ્ટર રાખવામાં આવતું નથી. જોકે, તેની નોંધ કાગળ પર કરવામાં આવે છે અને બોમ્બે ઓફિસ સાથે ફેક્સ મેસેજ દ્વારા તેની પુષ્ટિ કરવામાં આવે છે. ઉપરોક્ત જણાવેલ એક્સચેન્જ રેટ નક્કી કરવામાં વાદીને કોઈ લેવાદેવા નથી."

૨૭. આ સાક્ષીની ઊલટતપાસ પણ કરવામાં આવી હતી, જોકે, ફક્ત ૧૩ માં, અપીલકર્તા વતી આંક ૮૨ એવા સ્વરૂપનો હોવા અંગેના સૂચનો કરવામાં આવ્યા હતા જે બેક ટુ બેક અને સ્ટોક કન્સાઇનમેન્ટ બંને પ્રથાઓને આવરી લેશે. જોકે, આવા સૂચનનો ઇનકાર કરવામાં આવ્યો હતો અને આંક ૮૨ હેઠળ આવરી લેવાયેલા કરારનું એકમાત્ર સ્વરૂપ મેટલ કોન્ટ્રેક્ટ છે જેવું કે સદર આંક ૮૨ હેઠળ વ્યાખ્યાયિત છે. તેમણે એવા સૂચનનો પણ ઇનકાર કર્યો છે કે આંક ૮૨ માં એવી કોઈ ક્લોઝ શામેલ નથી કે કરાર માત્ર બેક ટુ બેક સિસ્ટમને જ લાગુ પડશે અને બેંકે કન્સાઇનમેન્ટ સિસ્ટમના સંબંધમાં કોઈ કરાર કર્યો નથી. આ સાક્ષીના

જાણાવ્યા અનુસાર, કન્સાઈનમેન્ટ કરારમાં, અવેજની ચુકવણી સામે સોનાનો સપ્લાય કરવાનો હોય છે અને તેનું બિલ ભારતીય ચલણ મુજબ જનરેટ થાય છે. ફકરા ૧૪ માં ફરીથી આંક ૮૨ નો સંદર્ભ આપતા, આ સાક્ષીએ સ્પષ્ટપણે જવાબ આપ્યો છે કે સોનાનો પર્યેઝ ઓર્ડર માત્ર આ સાક્ષી પાસે જ બુક કરવાનો હોય છે અને સદર શ્રી કૃષ્ણમૂર્તિને સોનાના વ્યવહાર સાથે કોઈ લેવાદેવા નથી. તેમની જુબાનીમાં, તેમણે સ્પષ્ટપણે જુબાની આપી છે કે સોનાના દર માત્ર પ્રાદેશિક કચેરીમાં જ નક્કી થઈ શકે છે અને શાખામાં કામ કરતા શ્રી કૃષ્ણમૂર્તિને આ વ્યવહાર માટે સોનાનો કોઈ દર આખરી કરવાની કોઈ સત્તા ન હતી.

૨૮. આ સાક્ષીએ ઊલટતપાસમાં પુષ્ટિ કરી છે કે આંક ૮૪ વાળો તારીખ ૦૫/૦૧/૧૯૯૯ નો પત્ર બેંકમાં સાંજના સમયે મળ્યો હતો. એ અવલોકન કરવું પ્રસ્તુત રહેશે કે આ એ જ તારીખ છે જે દિવસે ભારત સરકાર દ્વારા કસ્ટમ ડ્યુટીના દરમાં ફેરફાર કરવામાં આવ્યો હતો.

૨૯. કરાર પૂર્ણ થયેલો કરાર છે કે નહીં તે ૧૦% માર્જિન મનીની ચુકવણી સંબંધિત કલોઝના પાલન પર પણ આધાર રાખશે. અગાઉના ફકરાઓમાં ઉલ્લેખિત તારીખ ૧૨/૦૮/૧૯૯૮ નો આંક ૮૨ વાળો કરાર ખાસ કરીને કલોઝ-૩ ની જોગવાઈ કરે છે, જે ગ્રાહક દ્વારા લાવવામાં આવનાર માર્જિન કોલેટરલ તરીકે કિંમતી ધાતુના મૂલ્યના ૧૦% ની જોગવાઈ કરે છે અને કિંમતી

ધાતુના સપ્લાય પહેલાં ગ્રાહક દ્વારા આખરી ચુકવણી કરતી વખતે તે એડજસ્ટ કરવામાં આવશે. આ ગ્રાહક દ્વારા બેંક પાસે દરેક ઓર્ડર આપતી વખતે થવું જરૂરી છે. નિઃશંકપણે, અપીલકર્તા અને પ્રતિવાદી આ કરારના હસ્તાક્ષરકર્તા છે. અપીલકર્તા વતી પીડબલ્યુ-૧ ની જુબાનીમાં ઊલટતપાસ દરમિયાન માર્જિન મનીના મુદ્દાનો સંદર્ભ આપતી વખતે, ફક્ત ૧૬ માં તેઓ ૧૦% માર્જિનની આવી કલોઝ સાથે સંમત થયા છે, જોકે, જણાવ્યું છે કે બેંક દ્વારા આવી રકમની માંગણી કરવામાં આવી ન હતી.

૩૦. આ સંબંધમાં, ફરીથી ઊલટતપાસના ફક્ત ૧૮ માં, તેમણે સ્વીકાર્યું છે કે પ્રતિવાદી-બેંક સાથે, અપીલકર્તા કરન્ટ એકાઉન્ટ ધરાવતા હતા અને તારીખ ૧૩/૦૧/૧૯૯૯ ના રોજ, અપીલકર્તાએ રૂ. ૧૭ લાખનું બેલેન્સ જાળવવા અને બાકીની રકમ ઉપાડી લેવા અંગે પત્ર લખ્યો હતો. તેમણે એ પણ સ્વીકાર્યું છે કે આંક ૮૩ માં ઉલ્લેખિત ટેલિફોનિક વાતચીત દાવામાં પ્રતિબિંબિત થતી નથી અને ટેલિફોનિક વાતચીત વિશે કોઈ કથન નથી.

૩૧. અદાલતનો એવો અભિપ્રાય છે કે માર્જિન મનીની આવશ્યકતાના સંબંધમાં સિવિલ જજ દ્વારા આપવામાં આવેલું તારણ કરારની એક આવશ્યક શરત છે અને આ શરતનું પાલન ન કરવામાં નિષ્ફળતાના પરિણામે કરાર થાય છે, જેને પૂર્ણ થયેલો કરાર કહી શકાય નહીં અને જ્યારે આવી શરતમાં ફેરફાર થાય છે, ત્યારે તે

નોવેશિયો (નવીનીકરણ) સમાન છે. વાદગ્રસ્ત હુકમમાં સિવિલ જજ દ્વારા સોંપવામાં આવેલા કારણો તેમજ ઉપર સોંપવામાં આવેલા કારણોને ધ્યાનમાં લેતા સિવિલ જજ દ્વારા આપવામાં આવેલા આવા તારણોમાં હસ્તક્ષેપ કરી શકાય નહીં.

૩૨. અગાઉના ફકરાઓમાં અપીલકર્તાના બેંક સ્ટેટમેન્ટ ઓફ એકાઉન્ટ આંક ૯૪ અંગે ચર્ચા કર્યા મુજબ, ખાતાનો પ્રસ્તુત ભાગ ટેબ્યુલર ફોર્મમાં નીચે મુજબ પ્રતિબિંબિત થાય છે. અદાલત ખાસ કરીને તારીખ ૩૦/૧૨/૧૯૯૮ થી ૦૬/૦૧/૧૯૯૯ થી શરૂ થતા તે પ્રસ્તુત દિવસોના સ્ટેટમેન્ટ ઓફ એકાઉન્ટમાંથી ઉતારો લઈ રહી છે, જે નીચે મુજબ છે:

તારીખ	ચેક નં.	વિગત	કોડ	ઉધાર (ડેબિટ)	જમા (ક્રેડિટ)	બેલેન્સ
૧૯૯૮ ડિસેમ્બર		આગળ લાવ્યા				૨૫૫૮૮૧૮.૭૨
૩૦		કિલચ રિંગ દ્વારા	CLG		૫૦૨૭૮૦૦.૦ ૦	૭૫૮૬૬૧૮.૭૨
૩૦	૬૭૧૦ ૦૪	ટ્રાન્સફર ૨ તરફ	TFR	૭૫૦૦૦૦૦		૮૬૬૧૮.૭૨
૩૦		ટ્રાન્સફર રિફંડે ૬ ૧૦%	TFR		૨૯૯૫૨૧.૦૦	૩૮૬૧૩૯.૭૨

તારીખ	ચેક નં.	વિગત	કોડ	ઉધાર (કેબિટ)	જમા (ક્રેડિટ)	બેલેન્સ
		દ્વારા				
૩૧		સામાન્ય વ્યાજ	INT	૯૧.૦૦		૩૮૬૦ 4 ૮.૭૨
૩૧		કિલચ રિંગ દ્વારા	CLG		૧૯૬૩૮૦૦.૦ ૦	૨૩૪૯૮૪૮.૭૨
૩૧		કિલચ રિંગ દ્વારા	CLG		૪૪૫૭૫૦૦.૦ ૦	૬૮૦૭૩૪૮.૭૨
૩૧		કિલચ રિંગ દ્વારા	CLG		૭૭૬૩૬૫૦.૦ ૦	૧૪૫૭૦૯૯૮.૭ ૨
૩૧		કિલચ રિંગ દ્વારા	CLG		૮૦૩૭૮૪૦.૦ ૦	૨૨૬૦૮૮૩૮.૭ ૨
૩૧		કિલચ રિંગ દ્વારા	CLG		૩૪૫૧૭૦૦.૦ ૦	૨૬૦૬૦૫ .૭૨
૩૧		કિલચ રિંગ દ્વારા	CLG		૨૩૦૦૦૦.૦૦	૨૬૨૯૦૫૩૮.૭ ૨
૩૧		કિલચ રિંગ દ્વારા	CLG		૫૦૦૦૦૦.૦૦	૨૬૭૯૦૫૩૮.૭ ૨
૩૧		કિલચ રિંગ દ્વારા	CLG		૧૮૬૯૩૦૦.૦ ૦	૨૬૫૯૮૩૮.૭૨
૩૧		કિલચ રિંગ દ્વારા	CLG		૪૦૦૦૦૦.૦૦	૨૯૦૫૯૮૩૮.૭ ૨

તારીખ	ચેક નં.	વિગત	કોડ	ઉધાર (કેબિટ)	જમા (ક્રેડિટ)	બેલેન્સ
૩૧		કિલચ રિંગ દ્વારા	CLG		૧૪૮૫૦૦૦.૦૦	૩૦૫૪૪.૭૨
૩૧		કિલચ રિંગ દ્વારા	CLG		૫૦૦૦૦૦.૦૦	૩૧૦૪૪૮૩૮.૭૨
૧૩૧		કિલચ રિંગ દ્વારા	CLG		૫૦૦૦૦૦.૦૦	૩૧૫૪૪૮૩૮.૭૨
૩૧	૬૭૧૦૦૫	ટ્રાન્સફર તરફ	TFR	૨૫૭૦૦૦૦૦.૦૦		૫૮૪૪૮૩૮.૭૨
૩૧	૬૭૧૦૦૬	ટ્રાન્સફર તરફ	TFR	૫૪૦૦૦૦૦.૦૦		૪૪૪૮૩૮.૭૨
૬૧	૬૭૧૦૦૭	ટ્રાન્સફર તરફ	TFR	૨૫૦૦૦૦૦.૦૦		૨૦૫૫૧૬૧.૨૮ ઉધાર (Dr)
૩૧		ટ્રાન્સફર તરફ ખોટી રીતે ઉધાર કરાયેલ સુધારેલ નથી	TFR	૧૪૩૬૦.૦૦		૨૦૬૯૫૨૧.૨૮ ઉધાર (Dr)
૧૯૯૯ જાન્યુઆરી						
૧		કિલચ રિંગ દ્વારા	CLG		૫૦૦૦૦૦.૦૦	૧૫૬૯૫૨૧.૨૮ ઉધાર (Dr)
૧		કિલચ રિંગ દ્વારા	CLG		૨૦૦૦૦૦૦.૦૦	૪૩૦ ૪ ૭૮.૭૨

તારીખ	ચેક નં.	વિગત	કોડ	ઉધાર (કેબિટ)	જમા (ક્રેડિટ)	બેલેન્સ
૫		ટ્રાન્સફર રૂબા	TFR		૬૦૦૦૦૦.૦૦	૧૦૩૦૪૭૮.૭૨
૫		કિલચ રિંગ રૂબા	CLG		૪૦૦૦૦૦.૦૦	૧૪૩૦૪૭૮.૭૨
૬		ટ્રાન્સફર રૂબા	TFR		૩૦૦૦૦૦.૦૦	૧૭૩૦૪૭૮.૭૨
૬		કિલચ રિંગ રૂબા	CLG		૧૩૨૪૮૦૦.૦૦	૩૦૫૫૩૭૮.૭૨
૬		કિલચ રિંગ રૂબા	CLG		૧૫૮૧૦૦૦.૦૦	૪૬૩૬૩૭૮.૭૨
૬		કિલચ રિંગ રૂબા	CLG		૬૮૦૮૮૫૦.૦૦	૧૧૫૪૫૨૨૮.૭૨
૬		કિલચ રિંગ રૂબા	CLG		૫૫૫૫૨૫૦.૦૦	૧૭૧૦૦૪૭૮.૭૨
૬		કિલચ રિંગ રૂબા	CLG		૬૪૭૧૫૦૦.૦૦	૨૩૫ signature.૭૨
૬		કિલચ રિંગ રૂબા	CLG		૫૦૦૭૫૦.૦૦	૨૪૦૭૨૭૨૮.૭૨
૬		કિલચ રિંગ રૂબા	CLG		૧૪૬૦૧૬૦.૦૦	૨૫૫૩૨૮૮૮.૭૨
૬	૬૭૧૦ ૦૮	ટ્રાન્સફર તરફ	TFR	૧૦૦૦૦૦૦.૦૦		૨૪૫૩૨૮૮૮.૭૨
૬		કિલચ	CLG		૧૮૦ 0	

તારીખ	ચેક નં.	વિગત	કોડ	ઉધાર (કેબિટ)	જમા (કેડિટ)	બેલેન્સ
		રિંગ દ્વારા				

૩૩. ખાતાના સ્ટેટમેન્ટનો આ ઉતારો દર્શાવે છે કે અપીલકર્તા વ્યવહાર પૂર્ણ કરવા માટે તૈયાર નહોતો. તે સ્પષ્ટ થાય છે કે તા. ૩૦/૧૨/૧૯૯૮ ના રોજ તેમજ તા. ૦૪/૦૧/૧૯૯૯ ના રોજ પણ ખાતામાં વ્યવહારને આવરી લેવા માટે પૂરતી રકમ ઉપલબ્ધ નહોતી. માત્ર તા. ૦૬/૦૧/૧૯૯૯ થી જ એ જ દિવસે ૧૨ જુદી જુદી જમાઓ દ્વારા રકમ જમા કરવામાં આવી હતી જેથી ખાતામાં વ્યવહારને આવરી લેવા માટે પૂરતી શિલક દર્શાવી શકાય. તેથી, માત્ર તા. ૦૬/૦૧/૧૯૯૯ ના રોજ ખાતામાં મોટી રકમો જમા કરીને ખાતાની શિલકમાં વધારો કરવામાં આવ્યો હતો તે બાબત પણ એ દર્શાવે છે કે તા. ૩૦/૧૨/૧૯૯૮ તથા તા. ૦૪/૦૧/૧૯૯૯ ના રોજ હાલના વ્યવહારને આવરી લેવા માટે ખાતામાં પૂરતી રકમ ઉપલબ્ધ નહોતી અને તેથી ખાતામાં પૂરતી શિલક જાળવી રાખીને વ્યવહારનું સન્માન કરવાની અપીલકર્તાની ઈચ્છાનો અભાવ પ્રતિબિંબિત થતો હતો.

૩૪. જોકે પ્રતિદાવા (Counter Claim) અંગેનો મુદ્દો દલીલ કરવામાં આવ્યો નથી, તેમ છતાં કોર્ટ ફરિયાદી-પ્રતિવાદીના સાક્ષી તરીકે આંક-૨૦૦ ઉપર પરીક્ષિત શાખા વ્યવસ્થાપકની જુબાનીનો ઉલ્લેખ કરી શકે છે. તેમની જુબાનીમાં

પ્રતિષ્ઠાને થયેલ નુકસાન બદલ રૂ. 1,00,00,000/- ના દાવાને સમર્થન મળે તેવું કશું જ જણાવવામાં આવેલ નથી. પ્રતિવાદી, જે સંપૂર્ણપણે સરકારની માલિકીની કોર્પોરેટ સંસ્થા છે, તેના ચાલુ વ્યવસાયને અસર પહોંચે તે રીતે પ્રતિષ્ઠાને નુકસાન કેવી રીતે થયું તે દર્શાવતો કોઈ પુરાવો રેકૉર્ડ પર ઉપલબ્ધ નથી. પ્રતિવાદીએ પોતાના દાવામાં એવી રજૂઆત કરી છે કે અપીલકર્તા દ્વારા મેળવવામાં આવેલ મનાઈહુકમ (injunction) ના કારણે તેને રૂ. 15,65,000/- નું નુકસાન થયું હતું, પરંતુ સાક્ષી તથા પ્રતિવાદી બંને તે બાબતને સમર્થન આપતા કોઈ દસ્તાવેજ રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં નિષ્ફળ રહ્યા છે. કોર્ટના મતે, સમગ્ર બાબતની તપાસ કર્યા બાદ દીવાની અદાલતે મુદ્દા નં. 9 નો નિર્ણય નકારાત્મક રીતે આપ્યો છે તે યોગ્ય છે. આ બાબતે નોંધાયેલા તારણોમાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે પણ આ કોર્ટ ઈચ્છુક નથી.

૩૫. ઉપર ચર્ચા કરવામાં આવેલ સમગ્ર હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં લેતા, આ કોર્ટને પડકારાયેલ ચુકાદા અને હુકમમાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે કોઈ કારણ જણાતું નથી. તેથી, અમદાવાદની સિટી સિવિલ કોર્ટ, કોર્ટ નં. 23 દ્વારા સિવિલ સૂટ નં. 195/1999 માં તા. 28/04/2000 ના રોજ આપવામાં આવેલ પડકારાયેલ ચુકાદો અને હુકમ યથાવત્ રાખવામાં આવે છે અને તેની પુષ્ટિ કરવામાં આવે છે. પરિણામે, આ અપીલ નામંજૂર થવા પાત્ર છે અને તે મુજબ નામંજૂર કરવામાં આવે છે.

૩૬. કોસ ઓબ્જેક્શન્સ પણ સ્વીકારવામાં આવતા નથી અને તે મુજબ તેનો પણ નિકાલ કરવામાં આવે છે.

(ન્યાયમૂર્તિ એ. વાય. કોગજે)

(ન્યાયમૂર્તિ જે. એલ. ઓડેદરા)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.